

Från text till bild utan att passera konstnär

Textbaserad konst? Då tänker du kanske på färgglada neonskyltar av Bruce Nauman eller Jenny Holzers projicerade budskap. Men i framtiden kommer du förmodligen att tänka på AI, artificiell intelligens.

TEXT MATHIAS JANSSON

I SEPTEMBER 2022 hade CNN rubriken "AI vann konståvling – konstnärerna rasar". Det var amerikanen **Jason M. Allen** som hade anmält bidraget *Théâtre d'Opéra Spatial* till en tävling om digital konst och vunnit första pris. Bilden visade sig sedan vara skapad av en dator, det enda Allen hade gjort var att skriva en text i AI-verktyget Midjourney om av vad bilden skulle föreställa, i vilken stil och genre den skulle skapas och sedan skickat in bilden till tävlingen. Han behövde alltså inte skapa en enda pixel själv.

Samtidigt som internet fylls av de här artificiellt skapade bilderna, som ofta är fascinerande, spännande och välgjorda, rasar en debatt om det ska betraktas som konst eller inte. Vi frågade konstnärduon **Varvara Guljajeva** och **Mar Canet** och konstnären **Kristoffer Zetterstrand** om hur de ser på de nya avancerade AI-bildverktygen. Är de ett hot eller en möjlighet för konstnärer?

Varvara & Mar har under många år arbetat med nya tekniker som virtuell verklighet och artificiell intelligens och även forskat kring ämnet AI och kreativitet. De menar att det idag är väldigt enkelt att skapa bilder, vem som helst kan göra det och vi lever i en värld som svämmer över av banala bilder. Varvara & Mar liknar dagens AI-bildverktyg vid kameror. Vem som helst kan ta ett foto, men vi kallar inte alla semesterfotografier för konstverk för det. Det krävs en konstnärlig intention och idé bakom också för att vi ska betrakta det som konst.

Varvara & Mar tror därför inte att datorer kommer att ersätta konstnärer i framtiden. Däremot att konstnären kommer att få arbeta hårdare för att skapa innehåll och ett koncept kring sitt verk som skiljer ut det från den artificiella

konsten. Det kommer också att krävas en större insikt i och förståelse för tekniken hos konstnärer som vill arbeta med AI-konst. Varvara & Mar arbetar själva en hel del med den nya tekniken, men inte med de färdigutvecklade verktygen, utan de vill själva kunna kontrollera hur AI:n ska arbeta.

De beskriver därför sin konst som en kreativ process mellan konstnären och den artificiella intelligensen och väljer också att skapa en dialog mellan den artificiella intelligensen och besökarna på sina utställningar. Ett sådant samarbete mellan konstnären, AI:n och besökaren kommer att vara nödvändigt i framtiden för att det ska bli intressant ur ett konstnärligt perspektiv.

I deras installation *Dream painter* kan besökarna berätta om sina drömmar för ett AI-program, som sedan tolkar drömmarna och låter en robot måla dem på ett stort papper. Det är ett bra exempel på hur Varvara & Mar tänker sig framtidens AI-konst. Här finns både interaktivitet med besökarna och ett samarbete mellan konstnären och maskinen som mynnar ut i en kreativ och konstnärlig process.

KRISTOFFER ZETTERSTRAND MÅLAR i olja på duk, men använder i förarbetet 3D-verktyg för att bygga upp sina motiv i datorn där han kan återskapa arkitekturen, miljön, ljussättningen och till och med döda konstnärers sätt att applicera färg på duken innan han överför den digitala bilden till målarduken. Han har också länge intresserat sig för förhållandet mellan det virtuella och verkligheten i sin konst och började genast använda de nya AI-verktygen när de dök upp.

Zetterstrand menar att en AI kan ge inspiration och hjälpa till att bolla idéer genom att man ber den att göra va-

Jason M. Allen, *Théâtre d'Opéra Spatial*, 2022.

riationer på en befintlig bild eller att ge förslag utifrån en text. Men mycket av det som kommer ut är fullständigt hopplöst och det krävs en hel del arbete innan några guldorn dyker upp i flödet.

Eftersom att AI-programmen lär sig av det enorma bildmaterial som finns på nätet, men saknar människas naturliga urvalsprocess som påverkas av allt från känslor till visuella referenser, så blir en del bilder konstiga. En AI kan skapa en bild av vad som ser ut som en folkmassa, korrekt ljussatt och med fotografiska kvaliteter, men när man zoomar in i bilden ser man att kroppsdelar inte sitter ihop, ansikten är förvridna, monstruösa, och objekt som i den fysiska världen är separata har smält samman. Det finns en kreativitet i dessa begränsningar och misstag som gör bilderna intressanta, menar Zetterstrand. Med tiden kommer AI:n att bli bättre och skapa mer realistiska bilder men de kommer att bli tråkigare då dessa misstag korrigeras.

Under arbetet med AI-verktygen har en gammal insikt blivit tydlig för Kristoffer Zetterstrand, nämligen att det kreativa ögonblicket framför allt är ett ögonblick av upptäckt, snarare än något man nått genom att kämpa sig fram. I den stund då det visuella intrycket studsar mot något djupt inne i ens medvetande, och belyser det som nyss var utanför en själv, det är då som något externt blir personligt, och mänskligt.

Zetterstrand känner sig inte hotad som konstnär av AI, då hans främsta uppgift är att manipulera fysisk färg på en

duk. Så långt har AI ännu inte hunnit men när det gäller enklare bilduppgifter så kommer förmodligen AI att automatisera dem och överta den rollen. I mer prestigefyllda sammanhang kommer begrepp som "man-made" och handgjort även framöver att vara eftertraktat. Om inte annat så för sin exklusivitet och där inkluderas då även konstnären roll.

Hur långt kan AI-konsten gå? Man kan idag skapa bilder och tredimensionella objekt utifrån text. Verktyg för animationer och rörliga bilder börjar få genomslag. I en inte så avlägsen framtid kommer vi att kunna beskriva för en AI vad en film ska handla om, vilka karaktärer som ska vara med och hur miljöerna ska se ut, sedan kan den skapa filmen åt dig. Bara fantasin sätter gränser för vad vi kan producera tillsammans med en AI i framtiden.

Hur var det då egentligen med den digitala bilden som vann konståvlingen?

Tänker man efter att det tog Jason M. Allen över 80 timmar och AI:n gjorde 900 utkast innan Allen var nöjd med bilden som han skickade in till tävlingen så känns det som om citatet: "En maskin kan utföra samma arbete som 50 vanliga arbetare, men ingen maskin kan göra samma arbete som en ovanlig människa" fortfarande gäller när det gäller jämförelsen av kreativitet mellan en AI och en människa. ●

Mathias Jansson är informatör på Riksförbundet Sveriges Konstföreningar